

АУДИТ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Економічне зростання будь-якої країни визначається здатністю генерувати нові знання та використовувати їх в суспільному виробництві, тобто напряму, який пов'язаний з розвитком науково-технічної сфери. Нині підвищуються вимоги до вітчизняної науки, зокрема ефективності організації наукових досліджень, науково-технічних розробок, тощо. При цьому, перевірка господарських операцій, пов'язаних як з бюджетуванням, так із результатами науково-технічної діяльності є важливим напрямом аудиторської діяльності.

Питання аудиту бюджетних програм досліджували такі вчені: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, З. В. Гуцайлюк, Н. І. Дорош, В. М. Жук., Я. Д. Крупка, Р. Р. Кулик, М. С. Пушкар, В. О. Шевчук та ін. Проте аудит наукової та науково-технічної діяльності залишається поза увагою вчених та потребує теоретичного і практичного обґрунтування.

Необхідність здійснення аудиту державних органів та розпорядників бюджетних коштів назріла з початку незалежності України та визначена Бюджетним Кодексом України. «В історичному контексті розвиток аудиту поділяють на три умовні етапи: 1-й етап – період з 24.08.1991 р. до 31.12.2004 р. (етап назрівання необхідності аудиту); 2-й етап – період з 31.12.2004 р. до 28.09.2011 р. (етап становлення аудиту); 3-й етап – період з 2011 р.» [3, 186].

Нині можна говорити про розвиток окремого етапу - нової системи правового забезпечення аудиту наукових установ. Так, про необхідність проведення аудиту наукових установ знаходимо в Єдиній комплексній стратегії розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні на 2015-2020 рр. Проведення аудиту наукових установ також пов'язано із обранням Україною євроінтеграційного вектору розвитку, що визначено Угодою про асоціацією між Україною та ЄС. Це одночасно вимагає проведення аудиту на основі критеріїв оцінки науково-технічного та інноваційного рівня наукового та технологічного продукту, прийнятих у європейському науковому співтоваристві.

Водночас значну роль розвитку вітчизняного наукового потенціалу та проведенню аудиту наукових установ відведено у положеннях Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Крім того, нею встановлено основне завдання науки – забезпечення наукової бази для соціально-економічного розвитку країни на інноваційній основі.

Саме наука представляє собою наукові знання, що матеріалізуються в певні нові об'єкти: технологічні процеси, організацію виробництва, управління, нової техніки, тощо. Такі нововведення є результатом наукової і науково-технічної діяльності. Їх називають інноваціями (інноваційним продуктом). Процес утворення інновацій

(інноваційний процес) є сукупністю послідовних етапів від зародження ідеї до її апробації та створення інновації. Кінцевою метою механізму інноваційного процесу має бути не отримання надприбутків від забезпечення конкурентоспроможності бізнесу, а взаємозв'язок та стикування науки (її новизни) з новим попитом на ринку за рахунок появи на ньому нових інноваційних продуктів.

Аргументуючи можна стверджувати, що основним завданням наукових установ є наукова та науково-технічна (інноваційна) діяльність, яка характеризується отриманням певного результату та потребує врахування в системі аудиту.

Слід зазначити, що й досі функцією держави залишаються питання щодо проведення аудиту з метою оцінювання раціонального, законного й ефективного використання державних коштів та майна. Виокремлюють декілька видів державного аудиту, а саме: аудит ефективності виконання бюджетних програм; аудит діяльності бюджетних установ; аудит діяльності державних підприємств; аудит систем внутрішнього контролю. Проте, як свідчить практика така аудиторська діяльність направлена на перевірку ефективності використання бюджетних коштів, достовірності бухгалтерського обліку і фінансової звітності та законності діяльності бюджетних установ.

Наказом Міністерства фінансів України затверджено Стандарти внутрішнього аудиту [2], якими визначено загальний порядок проведення аудиту. Проте і ними не окреслено весь спектр здійснення перевірок діяльності в наукових установах. Це потребує напрацювання відповідних об'єктів, предмету, плану аудиту наукової та науково-технічної діяльності, а також розроблення програми та робочих документів. На нашу думку, аудит наукової та науково-технічної діяльності необхідно здійснювати за такими основними напрямками:

- перевірка бюджетного асигнування (законного і цільового використання державних коштів; капітальних інвестицій у інноваційні розробки);
- перевірка формування витрат на наукові дослідження та розробки;
- перевірка отриманих наукових результатів (звіту, монографічного дослідження, наукового відкриття, науково-методичних документів);
- перевірка отриманих науково-технічних розробок прикладного характеру (науково-дослідних, проектно-конструкторських, експериментальних робіт, науково-технічної продукції і т. д.);
- перевірка документального та облікового відображення науково-технічної продукції, нематеріальних активів, інновацій;
- перевірка результатів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності (використання у власній діяльності, укладання ліцензійних договорів, укладання договорів від реалізації наукоємної продукції);
- перевірка ефективності здійснення наукової та науково-технічної діяльності.

Отже, можна зробити висновок про необхідність розвитку науково-методологічного забезпечення аудиту в наукових установах. Водночас, з метою здійснення ефективного практичного аудиту наукових установ необхідно розробити і відповідне методичне забезпечення аудиту наукової та науково-технічної діяльності, яке б враховувало специфіку діяльності наукових установ та галузі. Це дасть змогу підвищити якість аудиту та сприятиме створенню ефективної системи взаємодії

«наука-інновації».

Література:

1. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848 // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. - VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту» від 04.10.2011 р. №1247 // Верховна Рада України. – Офіц. веб-сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Іванченко П. М. Аудит в бюджетних установах в хронології розвитку нормативно-правового забезпечення / П. М. Іванченко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. - № 1 (52). – С. 185-189.